

videre an hunc effectum in potentia mota voluntas facit alterando, id est, motione physica vel non, et hoc intendebat ibi D. Thomas et proponebat explicare, ergo diminute procedit, et ab intento divertit, si proponendo explicare quomodo voluntas moveat, solum explicat quod ejus effectus ponatur in potentia inferiori, vel quod sit alteratio in potentia mota.

Secundo, videndus est D. Thomas in III, dist. XXIII, quæst. I, art. I, ubi docet virtutes motas a voluntate ab ea recipere formam aliquam ipsius secundum quod omne movens et agens imprimit suam similitudinem in motis et patientibus. Et ibidem distinct. XXVII, quæst. II, art. IV, quæst. III ad 5, inquit: « Quod unaqueque virtus quæ est in inferiori potentia, habet quamdam formam, quæ est virtus ex participatione superioris potentia; sed formam, quæ est hæc virtus, habet ex natura propria potentia per determinationem ad proprium objectum, et hanc formam et modum ponit virtus circa suum actum, et iterum illam formam, et modum quem habet ex superiori. » Quod vero istud, quod habet ex superiori sit aliquid intrinsecum, et reale in inferiori, aperte dicit D. Thomas quæst. XIV de Verit. art. V ad 4, ubi inquit: « Quod id quod ex charitate relinquitur in fide, est fidei intrinsecum, » constat autem charitatem movere fidem, ergo motio ista, et impressio potentia moventis in potentiam motam, non potest apud D. Thomam explicari per sympathiam et colligationem potentiarum in Anima, quæ nihil imprimit intrinsecum in potentia mota, nec formam aliquam participatam a superiore, ut in effectu suo illam imprimat, ergo secundum D. Thomam motio potentia superioris per impressionem novam fit, non per sympathiam.

Denique, D. Thomas I p. q. LVI,

art. II, dicit: « Quod una virtus pertinere potest ad plures potentias, ita quod in una sit principaliter et se extendat ad alias per modum diffusionis, vel per modum dispositionis, secundum quod una potentia movetur ab alia, et secundum quod una potentia accipitur ab alia. » Ergo non ex colligatione in eadem essentia, sed ex extensione per modum alicujus diffusionis vel dispositionis dicitur una potentia movere aliam.

Fundamentum conclusionis sumitur ex dictis, quia ut constat in exemplis allatis a D. Thoma questione illa XXII de Verit. aliquando virtus inferior habet elicere actum physice et realiter, non solum secundum virtutem propriam et naturalem, sed etiam secundum virtutem participatam a superiori potentia, sed ad hoc non sufficit sympathia, et colligatio naturalis potentiarum in una natura, nec sola extrinseca conjunctio, et assistentia potentia superioris ad inferiorem, ergo necessaria est motio, seu impressio realis de novo facta. Major constat exemplis illis D. Thomæ de mari fluente et refluxente ex impressione lunæ, de spheris inferioribus raptis a primo mobili, de voluntate non simplici modo volente, sed cum aliqua collatione et comparatione ex participatione discursus. Minor vero probatur, quia illa sympathia et colligatio potentiarum neque immutat potentiam inferiorem in se, aliquid de novo illi addendo et confortando ipsam, neque in sua radice, hoc est in ipsa natura, quia ut supponit hæc sententia, quando superior potentia operatur, nulla realis mutatio fit in inferiori potentia ex tali operatione, et multo melius in ipsa natura, quæ est ejus radix, aut in unione potentiarum, si enim natura, vel unio mutatur realiter, cur non multo minus ipsa potentia seu virtus? Solum ergo fit mutatio

in ipsa potentia superiori operante, cujus actu posito sine alia mutatione, sed solum per naturalem colligationem alterius potentia sequitur actus in inferiori, et sic actus superior pure concomitanter se habet, non vero realiter perficit naturam vel inferiorem potentiam. Sed potentia, quæ nec in se, nec in sua radice immutatur, non potest perfectiorem et excellentiorem effectum elicere quam ante, siquidem causa creata eodem modo se habente, sequitur idem effectus, ergo si realiter et physice major et excellentior effectus progreditur ab inferiori, quam ejus connaturalis virtus possit ex se, necessario a superiori debet perfici et immutari realiter.

Confirmatur hoc, quia virtus inferior ex colligatione in eadem natura et radice cum potentia superiori, vel habet majorem perfectionem permanentem et perpetuam, sicut calor in animali habet generare carnem, imaginativa in homine discurrere, et tunc non ex colligatione ad potentiam superiorem ut operantem hic et nunc, sed ex ipsa prima dimanatione a natura, accipit illa majorem virtutem et perfectionem. Vel potentia inferior non ex ipsa prima dimanatione, sed ex operatione, et motione superioris hic et nunc facta, habet perfectius operari, in quo casu loquimur in præsentem, et ad hoc non sufficit sympathia seu colligatio potentiarum, sed requiritur nova aliqua immutatio, et impressio in potentia inferiori, quæ illi virtutem addat, seu ad perfectiorem effectum realiter virtuosorem reddat, eo quod effectus ipse perfectior debet realiter exire a tali virtute inferiori, in illo autem principio a quo exiit immediate effectus aliquis, oportet esse proportionem cum tali effectu exeunte; sola autem unio vel colligatio potentiarum in eadem natura,

non facit majorem proportionem in potentia quoad hunc effectum determinatum, quia illa unio et colligatio semper manet eadem et de se indifferens est ad omnes effectus potentiarum, ergo ex vi illius præcise potest reddi virtuosior potentia inferior, quando solum existente motione, et operatione causæ superioris, inferior perfectius operatur, et non ex dimanatione prima a tali natura redditur potentia illa potentia illa perfectior. Denique, hæc sympathia non potest intelligi sufficiens pro potentiis, quæ non despectice serviunt voluntati, sed cum aliqua resistentia, ex sola enim colligatione et conjunctione ad ipsam non fleuntur ejus imperio, sed resistere possunt, ergo indigent motione aliqua, et impressione vincentem earum resistentiam.

DICO SECUNDO: Etiam motio superioris potentia, quæ tantum applicat inferiorem ad agendum secundum ejus virtutem propriam, nec aliam majorem superaddit, non fit per solam sympathiam et colligationem potentiarum in una natura, sed per realem impressionem et immutationem in ipsam. Hæc conclusio sumitur ex eisdem fere locis D. Thomæ allegatis, quia in pluribus eorum loquitur de potentia superiori applicante et imperante tantum inferiori, non virtutem de novo operativam ei communicante et præsertim videri potest I-II, qu. X, art. I, et I p. qu. LXXXII, art. IV, et in locis supra citatis ubi loquitur de motione charitatis imperantis. Ratio et fundamentum est, quia diverso modo exeunt actiones ab inferiori potentia, quando subordinatur in sua applicatione, et exercitio voluntati, quam si non subordinaretur, ergo non solum quando confertur nova virtus, sed quando virtus propria exercetur et applicatur ad actum, oportet intrinsece et realiter perfici potentiam

ut tali modo exeat actus. Consequenter palel, quia talis modus non affigitur actui producto ab extrinseco, sed cum illo nascitur ex sua potentia, et ita præsупponit in potentia principium sufficiens producendum illum, hoc autem non habet nisi ex superioris potentiae applicatione, ergo. Antecedens primum probatur, quia cum illa potentia exercent suos actus, ut imperatæ et applicatæ a potentia superiori, exeunt cum aliqua nova habitudine, tum ad finem potentiae imperantis, tum ad ipsam efficientiam potentiae imperantis. Ad finem quidem, quia iste actus imperatus et procedens a potentia inferiori, hoc ipso quod ex illo imperio procedit, subordinatur illi fini superioris potentiae, sicut cum actus temperantiae fit propter charitatem, subordinatur fini charitatis, et recipit mercedem charitatis, induit ergo habitudinem aliquam ad talem finem, et sicut respicit realiter objectum, suum ita et finem sibi appositum, qui ut circumstantia finis se habet, illique subordinatur objectum. Ad efficientiam autem potentiae imperantis, quia egreditur ille actus, ut voluntarius mobilis ad nutum voluntatis, vel virtutis imperantis, a quo potest cohiberi vel emitti, quod non habent alii actus ei non subiecti, ut actus nutritivæ, vel augmentativæ, ergo diversa habitudine respicit iste actus voluntatem imperantem et applicantem, quam actus qui ei non subduntur, nec ab ea possunt cohiberi vel omitti. Et iste respectus non est rationis, sed realis, vere enim et in re detinet voluntas aliquos actus aliarum potentiarum et ad libitum utitur quibusdam despoticæ et ad nutum quibusdam cum resistantia, ergo non est cur istæ habitudines non sint reales, fundamentum enim et terminus reales sunt, scilicet potentiae il-

lae et actus, usus et detentio, vel cohibitio voluntatis quæ in re fiunt, cur ergo non fundabunt respectum realem? Et sic actus progrediens cum tali respectu, vel sine illo, diverso modo immutatus exit a sua potentia.

Nec potest hic locum habere illa sympathia seu colligatio potentiarum, hæc enim unio potentiarum non est sufficiens ad determinandum potentiam inferiorem magis modo quam ante, ad eliciendum voluntarie actus suos et dirigendum ad talem finem potius quam ad alium, siquidem unio illa naturalis est, et eodem modo semper se habens et perseverans, et communis seu indifferens ad omnes potentias, quæ sunt in Anima et ad actus earum, ex quo ergo principio determinatur ista potentia et actus ad faciendum factum tali modo, et cum habitudine ad talem finem, et quod fiat cum tali applicatione, aut intensioe vel impulsu, etc. si ipsa operatio voluntatis nihil immutat in potentia illa inferiori, nec realiter determinat, cum tamen indifferens sit. Nec unio illa et colligatio potentiarum ad positionem actus potentiae superioris est principium determinandi inferiorem potentiam, quia cum ipsa unio et colligatio etiam communis, et indifferens sit de se ad omnes actus et potentias, restat de ea eadem difficultas, a quo principio determinetur, siquidem actus potentiae superioris non ponit aliquid, nec determinat ipsam unionem, sicut neque potentiam, est enim eadem ratio de potentia inferiori et de unione ipsa. Denique, sympathia ista non operatur nisi per modum naturalis sequela, et connexionis, ut dicunt Auctores oppositi, et specialiter Montesinos loco citato. Naturalis autem sequela non habet locum in his quæ fiunt ex libero imperio voluntatis, siquidem actus potentiae inferioris, non se habet ut propria passio con-

secuta ad positionem superioris, nec egreditur ab ipsa superiori potentia per emanationem, sed elicitur ab inferiori potentia ex applicatione superioris, non ergo habet hic locum naturalis sequela, non enim procedit ille actus ut consecutus naturaliter, sed ut ortus et elicitus ab inferiori, convenientius ergo ponitur ex impressione, et motione superioris ori, quam naturalis sequela consequi.

Quod vero dicunt aliqui sufficere concursum simultaneum voluntatis cum potentiis inferioribus in effectu suum, nec requiri motionem illam applicantem, non habet locum in præsentis primo ex generali ratione, quia simultaneus concursus non est in causam, sed in effectum, unde potest convenire etiam causis non subordinatis, sicut duo portantes lapidem habent simultaneum concursum in ipsum motum, non unus subordinatur et applicatur ab alio in operando. Itaque aliud est dependere causam ut consequatur effectum, seu ut effectus ponatur ab alia causa, aliud est subordinari alteri causæ, et esse inferiorem illa in causando. Ad primam dependentiam sufficit concursus simultaneus diversarum causarum, imo etiam dependet causa ab illa applicatione et reliquis conditionibus sine quibus non causat, nec tamen subordinatur illis, ut causa inferior, sed ad hoc requiritur, ut causa superior moveat, et applicet inferiorem ut causet, non in effectum solummodo influat. Deinde, ille simultaneus influxus non habet locum in præsentis, quia voluntas non potest partialem influxum habere in actum intellectus, aut appetitus, cum ejus influxus et actus solum sit volitio, non autem partialiter potest intellectum actum elicere. Si ergo nihil intellectionis etiam partialiter esta voluntate, sed totum ab intellectu, quomodo intelligi potest quod simultaneo concursu in-

fluat in actum intellectus, vel alterius potentiae, quam movet, sicut duo portantes lapidem, quorum uterque aliquid motus elicit? Multo minus potest intelligi, quod voluntatis influxus simultaneus non sit partialis cum influxu aliarum potentiarum, sed identificatus cum illo, ita ut sit totaliter ab intellectu, et totaliter a voluntate. Hoc enim esse non potest, nisi sit sicut causa prima, quæ est intima cuilibet causæ creatæ, utpote dans illi esse, et tanquam prima ejus radix in operando. Unde nihil etiam partialiter potest esse a causa secunda, quod non sit etiam a causa prima. Nulla autem causa creata potest ita sibi subordinare causam inferiorem, ut nec partialem concursum habere possit, qui non egreditur ab inferiori, quia nulli causæ creatæ subordinatur alia in omni ratione entis. Quod si talis dependentia datur in causa inferiori respectu superioris, multo magis oportebit determinari a causa superiori, et applicari ad agendum, per motionem in ipsam causam, ut pote sibi omnimodo subordinatam ad operandum. Unde per hunc modum simultanei concursus non evitatur præmotivus, sed fundatur.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur ex P. Vazquez disputatione illa xxxiv ubi supra: Quando aliqua causa secunda habet propriam virtutem sufficientem et concursum causæ primæ, nec nova ratio in effectu resultat, quæcunque alia causa accidat supervacanea est, nec omnino concludit ad eam actionem; sed in aliis potentiis est integrum principium ad producendas suas operationes secundum omnem rationem quæ in illis reperitur, ergo quantumcumque voluntas velit in eas physice influere, supervacua se

habet. Major est per se nota, quia quod integre fit ab una causa secunda, non potest naturaliter fieri simul ab alia, supervacue ergo talis causa accedit ad producendum talem effectum, nec oppositum in aliquo exemplo constare potest. Minor probatur, quia intellectus, verbi gratia, aut sensus posito lumine et specie est integrum principium producendi suas operationes, ergo tales potentia possunt integre suas operationes producere. Confirmatur, quia plures potentia sunt in nobis, quarum una sine alia non potest, ut intellectus non potest operari sine interiori, ut patet in dormientibus, aut non attendentibus, ligata enim sensibus internis, nihil per externos sentimus, et tamen nihil reale influunt ista potentia in alias, postquam sunt actuala sua virtute requisita et specie, ergo neque oportebit voluntatem influere in alias potentias, etiamsi sine illa operari non possint, alioquin ubicunque una potentia sine alia non posset operari, deberet premovere illam, et influere in eam.

Respondetur distinguendo majorem et minorem argumenti. Ad majorem, quod fit integre ab una causa non potest ab alia naturaliter fieri, distinguo; quod fit integre in omni genere, tam quoad specificationem, quam quoad exercitium, concedo; quod fit integre in suo genere, sed non quoad aliquam conditionem, verbi gratia, quoad applicationem, vel quoad aliquem modum, aut perfectionem altioris virtutis, non indiget altera causa, vel movente, vel perficiente, aut elevante, aut applicante, nego. Ad minorem, potentia inferior habet sufficiens principium ad operandum, distinguo; ad operandum intra suum genus ex parte specificationis, concedo; ex parte exercitii seu applicationis ad operandum, vel ad operandum juxta

participationem alterius potentia, nego. Et licet concursus Divinus sufficiat ad applicandum causam secundam, tamen quia non tollit leges, et subordinationem aliarum causarum quas non venit solvere, sed adimplere, ideo etiam alio causae superiores, quae movent inferiores ad operandum sua motione et influxu aliquid imprimunt causis inferioribus, ut applicant eas ad operandum. Nec valet responsio Vasquez, quod caelum solum influit in haec inferiora tollendo ea quae impedire possunt operationem causarum secundarum, et applicando ea quae disponere possunt, non autem per se influendo in ipsas causas inferiores. Sed tamen hoc mirum est, quod caelum potest applicare causas disponentes, et remove impedientes et applicare non possit per se operantes. Nam illa applicatio in causas disponentes, quomodo est a caelo nisi motu suo imprimat aliquid in ipsas. Si vero imprimit, cur etiam non poterit imprimere aliquid in causas per se operantes? Praesertim in illis effectibus, qui excedunt propriam virtutem causae inferioris, et ex particulari virtute caeli procedere debet, ut quod mare fluat et refluxat ex impressione lunae, quod aquae ascendant ad montes, quod fiant cometae, vel aliae similes impressiones a caelesti virtute productae, quae non solum sunt per remotiorem impedimentorum, sed per positivam communicationem virtutis ad illos effectus occultos et excedentes.

Ad confirmationem negatur minor in eo, in quo una causa dependet ab alterius operatione. Et ad probationem dicimus, quod intellectus ad intelligendum non oportet, quod accipiatur phantasmata nisi in eo genere, in quo dependet, scilicet objective, efficienter enim dependet ab intellectu agente producente spe-

cies ex phantasmate tanquam ex objecto, et in isto genere aliquid imprimitur intellectui scilicet species, et rursus ut intellectus actu intelligat, requiritur quod imprimatur intellectui, scilicet species, et rursus ut intellectus actu intelligat, requiritur quod convertatur a phantasmate, sed non indiget alio influxu, quia nec aliam habet dependentiam a phantasmate. Similiter sensus exteriores dependent ab interioribus non absolute, ut applicantur ad operandum, sed quantum ad subministrationem spirituum animalium, sine quibus non exercetur sensatio, ut patet in dormientibus; sed communicatio istorum spirituum, quae realis est, non fit per actum sensus interni, qui est cognitio, sed per subministrationem a virtute naturali effectiva eorum, quae illos distribuit ad sensus. Vel dependent sensus externi ab internis, non in ipsa elicientia sensationis, sed in iudicio, quod formatur de illis in sensu communi, ubi consummatur tota sensatio externa, unde qui est distractus, revera videt et sentit externe, sed non advertit, quia non judicat, et ita quantum ad hoc iudicium dependent sensus externi ab internis, non quantum ad ipsam visionem, vel sensationem, quam eliciunt.

Secundo arguitur: Quia voluntas solum habet operationem immanentem, ergo extra se non efficit aliquem effectum, patet consequentia, quia alias illa actio esset transiens, et non immanens in ipso agente. Antecedens autem probatur, quia non potest voluntas operari aliquem actum, qui non sit velle, seu appetere, volitio autem, seu appetentia solum est actus immanens denominans volentem, ergo solum potest operari operatione immanente. Quod si dicitur, illam volitionem denominare volentem ipsam voluntatem, in qua existit, et a qua elicitur, ceterum

effective posse aliquid imprimere per modum transeuntis in alia potentia, quo non reddatur volens, sed voluntarie applicata ad operandum, contra est, quia ista virtus non est explicabile quid sit, ut sequenti argumento ponderabimus. Et deinde redit argumentum, quia ista virtus derivari debet media volitione, illa autem volitio est actus immanens, et sic non potest operari in alias potentias, solum enim operatur ubi est, ad operandum autem extra se requiritur actio transiens.

Respondetur aliquos tenere, quod voluntas non solum est elicitiva actus immanentis, sed etiam transeuntis ab eo distincti, ut sentit Cajetanus in de Anima, cap. vi. Oppositum vero sentit Ferrariensis in contra Gent. c. lxxxii, et Capreolus in ii, distinct. i, quaest. ii, ad argumenta Aureoli contra primam conclusionem. Et hoc probabilis videtur. Dicimus ergo, actionem immanentem virtualiter esse transeuntem, et posse habere aliquem effectum extra se, eo quod actus immanens est eminentior transeunte, cum naturaliter sit directivus illius, actio enim transiens est actio executiva, immanens vero imperativa et directiva, per voluntatem enim et intellectum dirigimus ea, quae agenda sunt, unde potentia immanenter operantes naturaliter sunt digniores potentiis operantibus transeuntes, illasque subordinant sibi. Quare actus immanens eminentior est transeunte in dirigendo, et sic eminentior et virtualiter potest transeuntes agere, ut convenienter possit potentias inferiores movere directione sua. Et hoc sumitur ex D. Thoma in opuse. xi, artic. iii, ubi dicit: « Quod Angeli non possunt movere aliquod corpus per contactum quantitatis, cum sint incorporei, sed per contactum virtutis: nihil autem in Angelis altius, quam eorum intellectus, cum,

et ipsi a Dionysio intellectus, vel mentes nominentur, unde eorum motiones a virtute intellectus procedunt: ipsa autem conceptio intellectus secundum quod habet efficaciam transmutandi aliquid, imperium nominatur. Unde si movent, nullo modo nisi per imperium movere possunt. Ita D. Thomas, qui locus satis manifestus est. Idem probatur experientia sensuum interiorum, videmus enim ad considerationem rei appetibilis immutarisensibiliter corpus, vel concupiscendo, vel irascendo, ergo imaginatio vim habet immutandi, seu movendi spiritus, qui motu suo etiam sanguinem movent. Nec posset unus sensus emittere species in alios, nisi actus ejus, qui immanens est vim haberet produciendi transeuntis tales species, et movendi spiritus animales quibus insident species ipsæ intentionales. Quare actus appetendi immanens est, et reddit potentiam volentem, sed habet pro effectu ulteriori talis volitionis motum aliquem, seu impressionem causatam in potentia inferiori, quæ non reddit illam volentem formaliter, sed ministerialiter, id est, subordinatam et ministrantem appetui seu voluntati in suis actibus.

Ad replicam vero respondetur, illam virtutem seu impressionem emanare medio actu volitionis, qui licet habeat terminum immanentem intra se, tamen quia virtualiter est transiens, potest ulterius habere effectum in aliquo extra se, nec enim repugnat unum actum habere plures effectus ordinate se habentes. Et conjungitur seu tangit voluntas potentiam, quam movet virtualiter, nam cum movet intellectum æque immediate est in Anima in intellectu quam voluntas, et sic potest immediate movere ipsum. Quod si motus corporali modo faciendus sit, ut cum phantasia movet appeti-

tum, hoc fit mediantibus spiritibus animalibus, qui moventur ab ipsis sensibus, non solum ut in illis communicentur species intentionales, sed ut moveatur appetitus sensitivus, quatenus motis spiritibus moveatur sanguis, et sic pervenire potest motio illa ad locum appetitus, qui est in corde vel hepate.

Tertio arguitur: Quia non potest explicari quid sit illa impressio realis, quam potentia superior ponit in inferiori; nam in primis non est qualitas, præsertim in motione, qua solum applicatur potentia inferior ad exercitium operationis, nam qualitas non inclinat nisi ad qualitatem similem, ergo ponere qualitatem solum pro exercitio operis, et non pro aliqua specie faciendæ, omnino fictitium est. Patet consequentia, quia illa qualitas cum sit derivata a voluntate, verbi gratia, in intellectum, debet in intellectu ponere aliquid simile ipsi voluntati, seu modo voluntatis; quidquid autem in operatione intellectus relucet sive quoad speciem sive quoad individuationem, sive quoad vitalitatem vel intensionem, totum est generis apprehensivi non volitivi. Secundo, non potest esse aliquis modus, quo denominetur ille actus voluntarius aut liber, quia hoc solum pertinet ad extrinsecam denominationem, pendet enim ex hoc solum quod detur advertentia in ratione, qua posita actus qui ante non erat liber, redditur liber, hoc autem nihil intrinsecum in eo ponit. Nec est modus aliquis applicationis vel conjunctionis, aut propinquitatis, quia semper illæ potentiæ sunt conjunctæ, et applicatæ in eadem Anima, et super hoc additur alius modus, et non explicatur quid sit. Nec est aliqua relatio, tum quia hæc per se non est activa; tum quia requirit novum fundamentum ut consurgat, et hoc oportet explicare quid sit.

Nec denique ponit solum influxum simultaneum in effectum, hic enim non est in potentiam, ut reddat eam motam et applicatam, sed in effectum ut reddatur productus.

Respondetur virtutem illam, seu motum causæ superioris in inferiorem, nunquam se habere per modum qualitatis permanentis et habitualis, quia potentia inferior non manet permanenter et habitualiter ordinata ad illam operationem vel applicationem, sed quamdiu causa superior voluerit, et ita solum per modum transeuntis potest illa motio illi dari, quamdiu scilicet applicaverit causa superior, et duraverit ejus motio, est ergo motio qualitas aliqua per modum transeuntis, sicut causa prima imprimit in causas secundas, et causa principalis in instrumentalem, idque vocat S. Thomas quod sit aliquid per modum diffusionis et dispositionis, secundum quod una potentia movetur ab alia, et accipit ab alia, sicut dicit I-II, q. LVI, art. II. Et hæc dispositio seu diffusio respicit aliquam peculiarem rationem in actu potentiæ inferioris et motæ relucemtem, verbi gratia, voluntas movetur ab intellectu; et participat ab ipso non solum elicere volitionem quoad substantiam ipsius velle, sed etiam quoad modum, verbi gratia, quod modo collativo velit, et similiter intellectus motus a voluntate, non solum habet producere intellectionem, sed cum tali modo, scilicet cum efficacia movendi et applicando in exercitio, quod ex se non habet intellectus, sed participative a voluntate, quæ est primum in genere moventium efficaciter quoad exercitium, et sic imprimit intellectui, unde producat actus suos, cum efficacia movendi alia, ut docet D. Thomas XXII de Verit. art. XIII. Quod si tantum applicet voluntas potentias inferiores ad actus proprios, tunc

motio voluntatis non ponit aliquid in potentia inferiori, pertiniens ad virtutem pro novo effectu faciendæ, qui excedat propriam virtutem, sed ad faciendum proprium suum actum, cum novo modo, id est, cum subiectione ad potentiam superioris, seu ad voluntatem, et similiter cum habitudine et ordine ad finem aliquem determinatum sibi præstitum a superiori, et hæc subiectione seu actualis subordinatio aliqua nova habitu est in inferiori actu respectu superioris, requiritque aliquem novum modum seu mutationem in tali actu, qui modus seu habitudo, cum afficiat ipsum actum intrinsece oportet, quod cum egrediatur et pariatur a potentia, a qua immediate exit, et sic supponat in ipsa potentia inferiori sufficiens principium et rationem præbendi istas habitudines et formandi actus cum illis, et hoc a superiori potentiæ motione debet haberi.

Ultimo arguitur: Quia voluntas non movet, nec applicat alias potentias nisi per imperium, seu imperium non potest aliquid reale imprimere potentiis imperatis, ergo. Major a nobis conceditur, voluntas enim movet, ut superior, et ut imperans. Minor probatur, quia imperium formaliter est actus intellectus non voluntatis, ut docet S. Thomas prima secundæ, quæst. XVII, art. I, actus autem intellectus nihil reale ponit in aliis potentiis, solum enim denuntiat, et advertit quid agendum sit, hæc autem advertentia nihil reale ponit in aliis nisi rem esse cognitam et denuntiatam. Et confirmatur, quia in brutis non datur imperium ut ibidem determinat S. Thomas art. II, ergo non poterunt applicari aliæ potentiæ ab appetitu sensitivo mediante phantasia, immediate autem non apparet, quomodo ex ipso actu appetitus derivetur virtus aliqua ad alias potentias.

Respondetur admittendo quod voluntas non movet nisi mediante imperio, unde dicit S. Thomas questione XVII citata, art. 1° ad 1: « Quod vis appetitiva dicitur imperare motum, in quantum movet rationem imperantem: » imo illæ solum potentia moventur a voluntate, quæ ex apprehensione natæ sunt moveri. Et videmus quod deficiente advertentia etiam postquam quis voluit et elegit, nulla potentia inferior movetur ad executionem. Ad minorem ergo negamus, quod imperium seu actus practicus intellectus non habeat vim movendi alias potentias, et imprimendi aliquid in illas, non ut præcise cognitio est et advertentia, sed ut efficaciam habet ex motione voluntatis sibi adjuncta, et ex motione voluntatis sibi communicata, jam enim ut diximus ex D. Thoma XIV de Veritat. art. 7 ad 4, constat quod charitas quæ est in voluntate imprimit aliquid intrinsecum fidei, quæ est in intellectu, et ex his quæ docet XXII, de Verit. art. XIII, et aliis locis supra allatis etiam constat voluntatem movere intellectum, et aliquid illi imprimere. Deinde vero intellectus motus a voluntate potest movere alias potentias, tum voluntatem ipsam, quæ sibi conjuncta, et immediata est in Anima; tum imaginativam, quæ intellectui subordinatur, sicut particulare agens universaliori, sicut corpus cœli motui Angeli, et per imaginativam corporali modo movetur appetitus, deinde membra; sic enim ab intellectu per imperium moveri sensitivum appetitum docet S. Thomas I-II, quæst. XVII, art. VII, præsertim ad secundum, et ex illa motione per imperium rationis, et motionem imaginativæ in appetitum, sequi aliquam qualitatem, quæ ex motu locali cordis consequitur, aperte ibi affirmat.

Ad confirmationem respondetur,

quod bruta, licet non habeant imperium, quantum ad id quod imperium dicit de collatione, et ordinatione unius ad alterum, quod rationis est, bene tamen quantum ad id quod dicit de efficacia, et impetu movente, et ita appetitus sensitivus in eis movetur ab apprehensione faciente impetum ex instinctu naturæ, non ex ordinatione rationis, illi autem apprehensioni efficaci non potest resistere appetitus, sed statim movet cor, et inde alias vires, quæ ad motum pertinent.

ARTICULUS VII.

Utrum detur potentia loco motiva distincta ab appetitu, et quomodo inventiatur in Anima separata?

Loquimur de potentia loco motiva quantum ad motum progressivum, qui solus ab apprehensione dependet, motus enim naturalis ut fit in corde, vel in gravi et levi, non dependet ab appetitu, neque ab apprehensione. De potentia ergo loco motiva secundum motum progressivum est duplex sententia etiam inter Thomistas. Prima affirmat motum hunc elici active ab ipso appetitu, non vero ab ipsis membris, sed in illis recipi, si recte sint disposita ad recipiendum motum, et sic membra non movent, sed moventur a principali membro, in quo est appetitus nempe a corde. Quæ sententia sumitur ex Cajetano III de Anima, c. VI, alias X, et Ferrarariensi II contra Gent. c. LXXXII, et probabiliter reputat M. Bannez I p. quæst. LXXVII, art. I, dub. I. Fundamentum sumitur tum ex auctoritate, tum ratione. Auctoritate, quia ita sentire videtur D. Thomas I p. quæst. LXXV, art. III ad 3, ubi inquit: « Quod alia vis motiva est exequens motum, per quam membra redduntur habilia ad obediendum appetitu,

cujus actus non est movere, sed moveri. » Et II contra Gent. capit. LXXXII, in fine inquit: « Quod virtus, quæ dicitur exequens motum, facit membra esse obedientia imperio appetitus, unde magis sunt virtutes perficientes corpus ad moveri, quam virtutes moventes. » Consonat Aristoteles III de Anim. text. XLVIII, et LIV, ubi docet: « Quod appetitus est id quo animal movet, id vero quod movetur est animal, organum vero motus aliquid corporeum est. » Et de eodem videri potest, in lib. de motu anim. lect. IV, apud D. Thomam ubi dicit: « Principia motiva esse phantasiam, intellectum, electionem, voluntatem, et concupiscentiam. »

Ratione probatur, quia ad motum progressivum non requiritur aliud principium eliciens motum, quam principium impellens, impulsus autem quedam inclinatio est, et appetitus, nec requiritur ad hoc aliud principium elicitivum, ex parte autem membrorum sufficit habitus ad recipiendum hunc impulsus, his enim duobus positus, sequitur motus, et quocumque aliud principium eliciens superfluum videtur. Ad hæc videmus variari motum ad quamlibet variationem appetitus, sive quoad vehementiam impulsus, sive quoad remissionem, sive quoad modum, et figuram motus. Conveniens etiam est quod eadem potentia, quæ est inclinativa ad motum sit assecutiva ejus ad quod inclinatur, assecutio autem fit per motum, ergo motus est effectus potentia inclinantis, quæ utique est appetitus.

Oppositum tenent plures Auctores, ut Nazarius I p. quæst. LIV, art. V, qui citat Zumel, Cajetanum, Ripam et alios, sequitur etiam P. Suarez, lib. V de Anim. c. X. Fundamentum sumitur etiam ab auctoritate, et ratione. Auctoritate D. Thomæ qui

semper distinguit potentiam executivam motus a potentia appetitiva, illique aliquam actionem tribuit, licet cum subjectione, et obedientia ad appetitum, quas potentias in illis ipsis locis pro opposita sententia citatis agnoscit distinguens unam ut imperantem, alteram ut exequentem, licet hæc, quia movet ut mota, magis videatur moveri, quam movere. Et expressius I p. quæst. LXXVIII, art. I ad 4, dicit quod sensus, et appetitus in quantum hujusmodi non sufficiunt ad movendum, nisi superaddatur eis virtus aliqua, nam in immobilibus animalibus est sensus, et appetitus, non tamen habent vim motivam. Hæc autem vis motiva non solum est in appetitu, et sensu, ut imperante motum, sed etiam est in ipsis partibus corporis, ut sint habilia ad obediendum appetitui Animæ moventis. Et eandem virtutem distinctam a voluntate videtur agnoscere in Angelis quæst. VI de Pot. art. III ad 2, et in quæstion. de Anima, artic. XIII ad 13. Et actionem distinctam ei tribuit in II contra Gent. cap. XXXV: « In nobis, inquit, actio virtutis motiva est media inter actum voluntatis, et effectum, ut in præcedentibus ostensum est. » Denique, opusc. XLIII, cap. V distinguit vim exequentem ab imperante, et dicit: « Quod vis exequens est vis exterior, quæ diffusa est in musculis, et lacertis, et nervis membrorum. » Aristoteles etiam locis citatis ab opposita sententia, aliquod organum corporeum ponit pro principio motus distincto ab appetitu.

Ex ratione etiam sumitur fundamentum, quia virtus illa, quæ ponitur in membris ad obediendum appetitui, licet illi subordinetur, vere tamen vitalis est, ergo non potest esse mere passiva, sed oportet quod sit active movens, seu eliciens. Antecedens probatur, quia illa virtus non

requiritur præcise, ut motus recipiatur passive, et inhæreat in subiecto, ad solam enim inhærentiam impulsus, non requiritur virtus aliqua, et qualitas cui immediate inhæreat, sicut in lapide videmus recipi inhæssive impulsus sine hoc quod præsupponatur virtus aliqua in lapide ad recipiendum, requiritur ergo illa, tanquam virtus vitalis eliciens, et producat motum. Unde et communiter actiones istæ, quæ motu membrorum fiunt, ut ambulare, scribere, pingere, et similia, motus vitales dicuntur, et ex illis maxime discernimus viventia a non viventibus. Si autem passive se habent membra in isto motu, non magis moveretur animal in illis, quam moveretur jaculum vel lapis impulsus, quæ a projiciente recipiunt vim impulsivam passive.

Ad hæc videmus motus istos externos vitaliter fieri, et tamen prævenire appetitum; ut cum aliquis movet pedes aut oculos inadvertenter, nec tamen tunc movet ut res inanimata cum non moveatur motu gravitatis deorsum, sed elevando pedem, vel convertendo oculos retrorsum. Postremo appetitus dicitur frequenter a D. Thoma locis allegatis principium motus ut imperans, non ut exequens, nihil autem imperat sibi ipsi, sed virtuti distinctæ, ergo oportet quod virtus executiva et obediens, non sit mere passiva, patiens enim ut patiens non moveatur imperio sed actione, eliciens autem actionem movetur ab imperio.

Hæc secunda sententia sine dubio apparet probabilior, et inhærentior menti S. Thomæ meliusque explicat quomodo una pars organica movet aliam, quod stare non potest nisi solum est virtus passiva in membris seu partibus organicis, non vero motiva alterius partis et elicitiva motus, nam appetitus non est in om-

nibus membris, sed in uno tantum, ergo si in membris non est virtus activa motus, omnia membra præter illud in quo est appetitus, movebuntur passive, quomodo ergo una pars organica movet aliam?

Ad primum oppositæ sententiæ ex auctoritate D. Thomæ respondetur in primo loco aperte distinguere in isto motu duplicem potentiam, alteram imperantem, alteram imperantem, alteram exequentem. Cum autem dicit per hanc exequentem, reddi membra habilia ad obediendum appetitui, et ejus actum esse moveri, non movere, sensus est quod reddit membra habilia hæc potentia motiva vitaliter et animaliter, licet ex subiectione ad appetitum, ejus est pars organica, et ministerialis. In virtutibus autem ministerialibus magis reluctet moveri, seu obedire alteri quam movere et agere, licet agendo obediat et moveatur, sicut mobile vitale, non ut movens principale, sed ut organicum et ministeriale. In secundo loco contra gentiles, non dicit absolute D. Thomas quod actus potentiæ motivæ est moveri, sed quod magis perficit ad moveri, eo quod facit membra obedire appetitui. Ubili facit activitatem et elicientiam dicit, quia vitali actione facit obedire, et subieci appetitui, sed ut movens organicum et motum, non ut primo movens. Et ad Aristotelem dicitur, quod præter appetitum et phantasiam, quæ sunt principalia et impertinentia in hoc motu, etiam admittit principium organicum, et ministeriale, quod in libro de motu animalium dicit, non solum esse cor sed etiam nervos et juncturas, et spiritus, quibus de una parte fit motus ad aliam, sicut in rotis horologii, quibus istas organicas partes comparat Philosophus et de illis late ibi disserit, ut videri potest apud D. Thomam ibi lect. vi, vii et viii.

Ad primam rationem respondetur,

quod impulsus per modum amoris est elicitivus ab appetitu, sed impulsus per modum executionis est imperativus ab appetitu, et elicitivus a potentia motiva membrorum, indeque derivatur ad projecta externa et ad aerem deferentem illa ut disseruimus VII Physic. quæst. xxiii. Quare posita efficacia appetitus imperantis, et habilitate membrorum vitaliter obediente, id est, per aliquam actionem, quæ ex subiectione et motu appetitus agat, sequitur motus vitalis membrorum, non mere passive se habentibus membris. Quare non est superflua ista vis activa, ut motus ille sit vitalis, etiam in executione membrorum.

Ad secundum respondetur variari motum ad variationem appetitus directive, non elicitivæ, eo quod variatio illa fit etiam in membris exequentibus vitali modo, et sic non mere passive se habentibus ad appetitum, sed etiam elicientibus motum. Similiter ut potentia inclinativa, et intendens assequatur suum finem sufficit quod mediis instrumentis et organis sibi subiectis, et elicientibus executivum motum, assequatur ad quod intendit, non passive se habentibus.

Circa secundum punctum de potentia motiva Animæ separatæ, suppono hæc quam habet in corporeis organis, non manere in Anima separatæ, quia hæc omnino corporea est, utpote a corporeis organis dependens. Sed difficultas est in duobus. Primum, an revera Anima separatæ habeat vim se movendi activam sicut Angelus. Secundum, an ista vis sit aliquid distinctum a voluntate, et imperio practico efficacis. Et circa primum sumitur difficultas quia Anima separatæ non potest se movere, nisi ad modum Angeli per contactum virtutis non quantitatis, quia caret illa, sed Anima separatæ non potest habere contactum virtu-

tis, quia non potest habere motum erga alia corpora, ut docet S. Thomas I p. quæst. cxvii, art. iv et quæst. xvii de Malo, art. x ad 2, eo quod virtus Animæ est determinata ad movendum corpus proprium et vivificatum a se, et solum mediante illo poterit alia movere; ejus signum est, quia non potest movere Anima membrum aridum, quia non est vivificatum a se, si autem habet in se vim motivam, posset illud movere, nec enim impediretur ejus exercitium a corpore, sicut nec impeditur exercitium intelligendi; posset etiam anima recedere a corpore vincendo dispositiones ejus, et iterum motiva virtute corpus intrare et informare, sicut informat alimentum de novo. Quæ omnia cum absurda sint, non possumus ponere vim motivam in Anima, nisi mediante corpore, eo vero remoto nullum aliud corpus per se movet, ergo neque se movet per contactum virtutis activæ, mutando loca.

Propter hoc fundamentum existimant aliqui Animam separatam se non movere, sed moveri ab Angelis, quod aliquibus Thomistis suppresso nomine attribuunt Conimbricenses tract. de Anim. separatæ, disp. vi, art. ii. Ulterius vero existimavit Durandus in iii, dist. xxii, quæst. ii Animas, neque se movere, neque moveri, eo genere motus quo corpore, neque eo genere motus quo Angeli, quia non possunt movere corpora. De Anima vero Christi, solum dicit descendisse per effectus, quia causavit in inferno, quamvis neque hoc pertinaciter asserat, sed fatetur se alium modum probabiliorum ignorare. Alii vero Auctores, qui non possunt negare Animam Christi descendisse realiter ad limbum Patrum, licet per alios affectus descenderit ad infernum terrendo damnatus, dicunt tamen descendisse virtute Divina, quasi motam a Ver-

bo, sicut instrumentaliter potest movere alia.

Cæterum utraque sententia stare non potest. Et quidem Durandi sententia præterquam quod non salvat in proprietate descensum Christi ad inferos, ex se ipsa redarguitur, quia vel Animæ sanctorum erant in limbo seu inferiori parte terræ, vel non erant, ergo neque per præsentiam neque per effectum eo descendit Anima Christi, quod est totaliter negare articulum fidei de descensu Animæ Christi, contra illud ad Eph. iv : *Quod autem ascendit, quid est nisi quia descendit primum in inferiores partes terræ?* Et fuisse Animas in inferno dicitur i Petri iii : *In quo et his, qui in carcere erant Spiritibus veniens prædicavit, qui aliquando fuerant increduli, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, qui utriusque Spiritus Animæ erant separatæ : ergo erant in carcere, id est, in aliquo certo loco, ubi ante non erant. Si vero dicatur, ibi realiter fuisse Animas ad quas Christus misit effectus suos, ergo sicut illæ Animæ eo deportate, aut motæ sunt, potuit etiam Anima Christi eo moveri. Alio vero sententia ex eo improbat, quia secundum fidem Anima Christi realiter descendit et fuit mota ad loca inferiora, et non mere passive deportata aut descendens, sicut lapis, vel res projecta, neque instrumentaliter mota, sed vitaliter, ergo habet potentiam se movendi. Non fuit passive deportata tantum, quia absolute dicitur descendisse, quod rei portatæ non adaptatur proprie, sicut neque ascendisse verificabitur, nisi propria virtute ascenderit. Dicitur etiam penetrasse omnes inferiores partes terræ Ecclesiast. xxiv, non penetrat autem proprie, qui solum deportatur ab alio. Non fuit instrumentaliter mota, quia vitaliter descendit, id est, per se, non ut lapis per gravitatem, nec sicut*

res projecta, quæ impulsu fertur ut instrumentum; si autem vitaliter descendit, habet potentiam vitalem intrinsicam se movendi, et ista non potuit sibi ab extrinseco superaddi a Verbo, alias vitale principium non esset, debuit ergo ex se eam habere, sive hæc potentia sit ipse intellectus practicæ operans sive alia vis distincta. Ad hæc S. Thomas i p. q. lxxv, art. i in argumento sed contra, probat Angelum moveri : « Quia de fide est Animam beatam moveri ut patet in descensu Christi ad inferos, » et in iii p. q. lxx ad 3 dicit : « Quod Anima Christi descendit ad inferos, eo genere motus, quo Angelus movetur, » constat autem Angelos movere se vitaliter, ergo et Anima Christi.

Quare simpliciter hæc sententia tenenda est, quod Anima separata vitaliter movetur in loco, cum enim habeat intellectum et voluntatem, et non ubique existat, sed in parte determinata universi, potest habere voluntatem existendi in alio loco propter aliquam convenientiam, sicut Anima Christi voluit esse in limbo Patrum, et Animæ purgatorii voluit esse in celo, et dives ille in inferno petivit, ut Lazarus mitteretur ad se Luc. xvi, et Anima Samuelis apparuit Sauli Eccl. xlvj et i Reg. xvii, ergo si potest habere appetitum mutandi loca, debet ei esse provisum a natura de virtute qua possit acquirere locum. Patet consequentia, tum quia Aristoteles tribuit potentiam motus progressivi illis animalibus, quæ habent vim cognoscendi res distantes et appetendi illas, frustra enim daret illis appetitum si negaret unde possent consequi quod appetunt; tum etiam quia si Anima appetit alibi esse per se loquendo, maneret immobilis, et frustrata omni illo appetitu, vel solum per accidens et fortuito posset id consequi, si aliquis Angelos vel

let illam deportare, quod quam incongrue dicatur in illis nobilissimis substantiis, quod res istæ solum fortuito eis provisæ sint, de se satis patet. Et hanc sententiam tenet Cajetanus iii part. quæst. lxx, art. i, §. Quoad iii.

Ad fundamenta opposita respondetur. Ad primum conceditur Animam contactu virtutis moveri. Et præterquam quod potest aliquam qualitatem vel effectum occultum operari in corpore, nam de Anima Christi dicit S. Thomas in iii, dist. xxii, q. ii, art. ii operatam fuisse aliquam lucem in illis partibus terræ; loquendo de motu locali, dicendum est aliquem posse producere in corpora, licet multo debiliorem naturaliter, quam Angeli. Et cum oppositum adducitur ex D. Thoma questione illa cxvii, respondetur quod D. Thomas loquitur de virtute Animæ in vi formæ non in vi spiritus, et de virtute motiva organica, quia loquitur de Anima virtute suæ naturæ per quam determinatur ad vivificandum corpus, hæc enim uti non potest anima separata. Subdit vero D. Thomas : « Quod super hoc aliquid potest ei conferri virtute Divina. » Quod non est idem, quod conferri per miraculum et supernaturaliter, sed ratione status separationis, ut bene explicat Cajetanus ubi supra tertia parte, sicut enim Animæ separatæ conferuntur species infusæ virtute Divina ratione status sine miraculo, sicut et Angelis, ita confertur vis motiva, non quantum ad ipsam potentiam movendi, quæ naturaliter ab intrinseco convenit, sed quoad expeditionem hujus potentiæ, quia cum motus fiat per dictamen practicum intellectus, non possunt fieri ista dictamina ad movendum localiter per modum spiritus, et non per modum formæ informantis, nisi per intellectum independentem a phantasmatis, et

modo pure spirituali intelligenti, et hoc accipit ex vi status separationis, et specierum infusarum a Deo, potestque perferri virtute Divina, ut fortius moveat corpora quam naturaliter possit, aut quod etiam Dæmones cohibeat.

Cum vero instatur : Quia alias posset movere Anima membrum aridum, et a corpore recedere, respondetur non posse Animam uti illa potentia motiva nisi pro statu separationis, aut nisi totaliter dominetur corpore ut Anima beata reunita corpori, quæ independentem a virtute organica movebit illud. Nunc autem sicut intelligit dependenter a phantasmate, ita movet dependenter a virtute organica, et appetitu sensitivo regulato per phantasiam, Anima vero separata movet independentem ab omni virtute organica, et consequenter debet regulari per cognitionem independentem a phantasmate. Sicut autem in hac vita divinitus aliquando communicatur raptus, quo intellectualis cognitio independentem a phantasmate fiat, ita aliquando Anima elevatæ secum corpore virtute motiva non organica, quæ ad illam cognitionem sequi potest Anima recedens a corporestantibus dispositionibus, quibus informat illud, quia non potest uti, nisi virtute organica, quamdiu non intelligit ut separata, sed dependenter a phantasmate, per virtutem autem organica non potest a suo corpore separari cum organum corpus sit : nec in partes alimenti intrat motu locali, quia id non fit per apprehensionem, a qua necessario dependet localis ille motus, unde valde ruditer imaginantur, qui informationem in novas partes alimenti, aut recessum ab illis, motu locali Animæ fieri æstimant, sed naturali informatione, aut corruptione corporis.

Circa secundum, an vis motiva Animæ sit distincta ad intellectum et

voluntate, supposito quod non est organica neque indiget Anima, quod partes seu membra obediant appetitui, cum careat partibus, res est magis pertinens ad Theologos, qui id tractant agendo de Angelis; solum enim videtur requiri potentia distincta, ut producat motus per actionem transeuntem, quia intellectus, et voluntas sunt potentiae immanentes. Quare si actus immanens non est virtualiter transiens, omnino oportet ponere distinctam potentiam ab intellectu, et voluntate, quae actionem transeuntem motus localis producat. Si vero actus immanens virtualiter est transiens, cessat ratio multiplicandi istas potentias in spiritu separato, qui non movetur organice, nec in eo membra obedire debent appetitui, sed solum transeuntem motum ponere in

re mota. Certe D. Thomas opuse. xi. art. iii. dicit: « Angelus conceptione intellectus quae est imperium caelos movere. » At vero quaestione sexta de Potentia, art. iii. ad 2. dicit: « Quod in Angelis mediante voluntate, et voluntas mediante virtute, et virtus immediate movet motum localem, » ubi *ly virtus* condistinguitur a voluntate. Quod utique verum est, sed possumus respondere, quod virtus illa distincta a voluntate est intellectus practicus, ut habens efficacem conceptionem imperii, nec aliam tertiam virtutem cogunt illa verba nos ponere. Et haec sufficiant pro commentariis in libros de Anima, et in totam Philosophiam ad laudem Salvatoris nostri Dei, beatissimae Virginis, et S. Thomae Aquinatis.

SUMMA TEXTUS

LIBRORUM DE ANIMA.

SUMMA LIBRI I.

Circa hunc librum, non est quod textum per capita distinguamus, quia in eo Aristoteles solum facit duo. In primo capite ponit proemium, in quo proponit dignitatem utilitatemque hujus scientiae, et quo ordine de Anima agendum sit. In reliquis quatuor capitibus varias refert Philosophorum antiquorum sententias circa naturam Animae,

easque refutat, praesertim recitatis in capite secundo variis opinionibus. In tertio ostendit Animam non esse substantiam, quae se ipsam movet ut aliqui dicebant. In quarto ostendit Animam non esse harmoniam, seu temperationem contrariorum. In quinto ostendit Animam non esse corpus subtilissimum, ut dicebant alii.

SUMMA LIBRI II.

In hoc libro tradit propriam sententiam de Anima, et potentiis ejus, per duodecim capita. In quibus potissimum quatuor tractat. Primum, de natura et definitionibus Animae cap. i. et ii. Secundum, de divisione potentiarum animae in communi cap. iii. Tertium, de potentiis Animae sensitivae a capite quinto usque ad duodecimum.

Summa capituli I.

Intendit Aristoteles in hoc capite tradere primam definitionem Animae, secundam vero capite sequenti. Et facit tria in hoc capite. Primo, praemittit quasdam divisiones. Secundo, quibusdam quae ad Animae naturam pertinent probatis, tradit

definitionem ipsam Animae. Tertio, explicat quasdam Animae conditiones in definitione inclusas.

Circa primum, quatuor divisiones praemittit. Prima est, entis aliud substantia, aliud reliqua genera accidentium. Secunda, in substantia, aliud est materia, aliud forma, et materiam dicit esse potentiam et non esse hoc aliquid, formam vero esse actum quo constituitur hoc aliquid. Tertia divisio, actus alius est primus, alius secundus: primus ut scientia, secundus ut contemplatio. Quarta divisio, naturalium corporum alia sunt viventia, alia non viventia. Vivere autem dicuntur quae per mutationem, accretionem et diminutionem moventur. Quare omne corpus na-